

בסוכות תשבו

יום ב' דחג הסוכות ה'תשכ"ג

קונטרס זה נדפס

לע"נ
הת' יאיר בן יבלחט"א ר' יצחק שיחי'
פרידריך
נדפס ע"י הת' לוי יצחק שיחי' ב"ר יעקב ע"ה

ולזכות
הרה"ת משה הלוי וזוגתו מנוחה קריינדל
ומשפחתו שיחיו קליין

לזכות והצלחת
תמור בת עדי-סול שתחי'
לרגל יום הולדתה

סעיף ה: ויש לומר שגילוי עצם-הנשמה על-ידי התשובה הוא בשניים: א. בתשובה עצמה – על-ידי החטא האדם נפרד משרשו, והיכולת לשנות את מציאותו על-ידי התשובה היא מצד גילוי עצם הנשמה. ב. בסיבת התשובה – נקודת היהדות המעוררת לתשובה היא תמיד בשלימות, כיון שהתקשרותה באלוקות היא התקשרות עצמית שאינה תלויה בדבר. החילוק ביניהם הוא בדרגת גילוי עצם-הנשמה על-ידם: מצד הגילוי בתשובה עצמה – החטאים גורמים פירוד, אולם רק בחיצוניות (על-דרך הכפרה מבעל-הרצון). מצד הגילוי בסיבת התשובה – מלכתחילה לא נעשה פירוד (על-דרך הכפרה שעל-ידי התקשרות עצם-הנשמה בעצמות).

על-פי זה יש לומר הטעם שיום-הכיפורים מכפר דווקא לשבים, כי בכדי שיהיה גילוי "עיצומו של יום" – התקשרות העצמית, צריכה להיות פעולה מצד האדם הקשורה לכך – תשובה (הבאה מהתקשרות העצמית).

סעיף ו: הביאור בפרטיות, בהקדים הידוע שבנין-המלכות הוא במשך כל עשרת-ימי-תשובה, ולפיכך העבודה בהם היא כבאש-השנה: א. תשובה – על-ידיה נמשך ההחלט שברצון-הנעלם וברצון-המוחלט, שאתערותא-דלתתא תעורר הרצון-גלוי. ב. ביטול פנימי דעצם-הנשמה – על-ידיה נמשך רצון-המוחלט בעצמו. וזהו ב' הפירושים ב"שיר המעלות ממעמקים": א. המשכת ב' העומקים ברצון (הנ"ל, השייכים לרצון הגלוי), ע"י עבודת התשובה דחיה ויחידה (השייכים לכוחות הגלויים). ב. המשכת "עיקרא דכל עיקרין" (רצון המוחלט עצמו), ע"י העבודה "דזמינין כל בני עלמא" (ביטול מצד עצם הנשמה).

סעיף ז: אמנם, בעשרת-ימי-תשובה, עיקר העבודה היא בעצם הנשמה השייכת לכוחות הגלויים – תשובה. ואילו בראש-השנה (תמליכוני עליכם) ויום-הכיפורים (עיצומו של יום), עיקר העבודה היא בעצם הנשמה שלמעלה מכוחות הגלויים.

עבודה זו דיום-הכיפורים היא בתשובה, שכן התשובה דיום-הכיפורים (בשונה מכל השנה) תכליתה להיות מקושר עם העצמות, ולכן נרגשת בה ההתקשרות דעצם-הנשמה שלמעלה מכוחות הגלויים. וזהו שיום-הכיפורים הוא "זמן תשובה לכל", שפירושו לכולם בשווה.

סעיף ח: על-פי-זה יש לבאר, דכשם שישנם ג' ענינים בתשובה דיום-הכיפורים: א. מעשה התשובה – שינוי כוחותיו הגלויים והפיכתו למציאות חדשה. ב. הכח לתשובה – גילוי עצם הנשמה, השייך לכוחותיו הגלויים. ג. סיבת התשובה – הרצון להתקשרות עצם הנשמה בעצמות (וביום-הכיפורים הוא בגילוי). על-דרך-זה ג' ענינים בסוכות: א. פעולת "בסוכות תשבו" – שינוי במקיף-הקרוב הנהיה בהתיישבות. ב. הכח ל"בסוכות תשבו" – "כי בסוכות הושבתני", אתערותא דלעילא, המשכה מהעצמות שלגביו אין חילוק בין מקיף לפנימי (על-דרך השינוי ברצון-הגלוי ע"י הרצון-המוחלט). ג. הסיבה ל"בסוכות תשבו" – "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", ישבו במקיף-הרחוק מצד עצמם (לא באופן של פעולה ושינוי, אלא) לפי שהם מושרשים בעצמות (וענין זה מורגש בשינוי הנעשה במקיף-הקרוב) (ובכך מבוארת שאלה ב' בסעיף ג). וזהו ש"כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" ו"כי בסוכות הושבתני" הם שני טעמים על "בסוכות תשבו" (ובכך מבוארת השאלה בסעיף ב).

סיכום כללי

סעיף א: "בסוכות תשבו" היינו ישראל בכח עצמם. וקשה: א. נאמר "בסוכות הושבתי" – שהקב"ה הושיב, שכן זהו בחיק הבורא בלבד, אם-כן היאך נברא ידמה לבורא. ב. הרי הטעם ל"בסוכות תשבו" הוא "כי בסוכות הושבתי", שהיא הנתינת-כח מלמעלה.

והביאור, על-ידי הישיבה בסוכה ממשיכים את האורות המקיפים שבה בפנימיות ובהתיישבות. והכח לזה הוא מאתערות-אדלעילא – "בסוכות הושבתי", שעל-ידה ניתן הכח לישראל להמשיך זאת בכח עצמם – "תשבו בסוכות".

סעיף ב: והנה בישיבה דישאל עצמה שני ענינים: א. "בסוכות תשבו", בלשון ציווי, לכל ישראל – מקיף הקרוב. ב. "כל האורח בישראל ישבו בסוכות", בלשון סיפור, האורח בישראל בלבד – מקיף הרחוק (העצמות), שהישיבה בו היא בעצם הנשמה ("אורח בישראל"). שאין שייך בה ציווי.

ומבואר דהכח להמשיך מקיף-הקרוב ("בסוכות תשבו"), הוא מפני שעצם הנשמה מורשע בעצמות ("כל האורח בישראל ישבו בסוכות"). וצריך להבין, הרי הטעם (והכח) של "בסוכות תשבו" הוא "כי בסוכות הושבתי" (הביאור לקמן סעיף ח).

סעיף ג: גם צריך להבין, איך יתכן שעל-ידי עבודת האדם (ישיבה בסוכה), יהיה שינוי באורות למעלה (שנמשכים בפנימיות ונעשים אורות מתיישבים) (הביאור לקמן סעיף ד).

יתירה מזו, הרי כל הפירושים באותו הפסוק שייכים זה לזה, ואם-כן גם הענין ד"ישבו בסוכות" במקיף-הרחוק, הוא על-ידי הישיבה בסוכה כפשוטה (כפשוטת הכתוב). והיאך יתכן שינוי במקיף-הרחוק, הרי בפנימיות הכתר לא שייך שינוי (בחינת "לא אדם הוא להנחם") (הביאור לקמן סעיף ח).

סעיף ד: והביאור, בסוכות מתגלה ההמשכה מהעצמות שעל-ידי התשובה דיום-הכיפורים ("בכסה ליום חגיגו"), ומצד העצמות גם המקיף יכול לבוא בהתיישבות.

ויש להוסיף, שהעבודה ד"בסוכות תשבו" (גילוי התשובה התשובה דיום-הכיפורים) שייכת לענין השינוי הנפעל על ידה. דהטעם לזה שעל-ידי התשובה מתקנים כל הפגמים, הוא לפי שעל-ידי התשובה משתנה האדם ונעשה מציאות חדשה (והוא בעיקר בתשובה כפשוטה, דתשובה של צדיקים, שענינה היציאה ממציאיותם, נכללת ברצונם לעשות רצון קונם).

בעומק יותר, החידוש שבתשובה הוא גם למעלה. שכן החטא הוא היפך הכוונה דבריאת-העולם, ועל-ידי התשובה נמשך אור-חדש שלא היה בכוונת הבריאה. ויש לומר דהכח לשני החידושים הללו (הן באדם, והן למעלה) הוא לפי ששרש הנשמה בעצמות.

על-פי זה מובן, שכשם שגילוי עצם הנשמה בתשובה דיום-הכיפורים הוא בכך שהאדם משתנה ממציאיותו, כך הגילוי דהמשכת העצמות בסוכות (גילוי התשובה דיום-הכפורים) הוא בכך שאורות המקיפים משתנים להיות אורות מתיישבים.

יום ב' דחג הסוכות* ה'תשכ"ג

בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים², ומדייק כ"ק מורי וחמי אדמו"ר במאמרו דיבור המתחיל זה (שבהמשך ראש השנה תש"ג)³, דבסוכות הושבתי הוא שהקב"ה הושיב את בני ישראל בסוכות, ובסוכות תשבו הוא ציווי לישראל שהם ישבו בסוכות, היינו שישבו בסוכות ככח עצמם, ואף-על-פי-כן אומר דבסוכות הושבתי הוא טעם על בסוכות תשבו, דכיון שהקב"ה הושיב את בני ישראל בסוכות [ענין שהוא רק בחיק הבורא]⁴ לכן הם יכולים וצריכים לשבת בסוכות ככח עצמם. ויש לומר, שבהדיוק שבהמאמר שני ענינים⁵. דכיון שבסוכות הושבתי הוא בחיק הבורא איך אפשר שהנברא ידמה להבורא. וגם, דמזה שאומר טעם על בסוכות תשבו (כי בסוכות הושבתי) מוכח שבכדי שיוכלו ישראל לישיב בסוכות הוא לא ככח עצמם אלא על-ידי נתינת כח מלמעלה, ואף-על-פי-כן, לאחר שהקב"ה הושיב את בני ישראל בסוכות (כשהוציא אותם מארץ מצרים) יכולים הם לישיב בסוכה ככח עצמם.

סיכום: "בסוכות תשבו" היינו ישראל בכח עצמם. וקשה: א. נאמר "בסוכות הושבתי" – שהקב"ה הושיב, שכן זהו בחיק הבורא בלבד, אם-כן היאך נברא ידמה לבורא. ב. הרי הטעם ל"בסוכות תשבו" הוא "כי בסוכות הושבתי", שהיא הנתינת-כח מלמעלה.

ונקודת הביאור בזה (בהמאמר⁶), דבסוכה נמשכים אורות מקיפים, ועל-ידי הישיבה בסוכה ממשיכים אותם בפנימיות^א ונעשים אורות

ארה"ז ה' סוכה ר"ס תרכ"ה) – דמזה מובן, שבסוכות הושבתי הוא רק בחיק הבורא.

(5) בהדיוק שבתחלת המאמר דשנת ה'תש"ג (ע' המאמר (ע' 52, נעתק לקמן בפנים) שהאחרותא דלעילא דבסוכות הושבתי היתה על מנת שעל-ידי זה תהיה אחר-כך העבודה דבסוכות תשבו ככח עצמם, מובן, שבהדיוק (בתחילת המאמר) נכלל גם ענין השני, דכיון שבסוכות תשבו הוא על-ידי בסוכות הושבתי, אין זה עבודה ככח עצמו.

(6) בסיומו (סה"מ שם ע' 52).

* יצא לאור בקונטרס חג הסוכות – תנש"א, "לקראת חג הסוכות". ערוחה"ס, שנת ה'תנש"א.

(1) מאמר זה הוא המשך למאמרים שלפניו דיבור המתחיל יבחר לנו גו' דראש השנה, ודיבור המתחיל וכל אדם לא יהי' גו' דשבת תשובה שנה זו (תשכ"ג) – לעיל ע' א ואילך. ע' עד ואילך.

(2) אמור כג, מב"מ.

(3) סה"מ ה'תש"ג ס"ע 43 ואילך. וראה שם ע' 44.

(4) ראה סוכה יא, ב (לפי דיעה אחת) שענני כבוד היו. וכ"ה בפרש"י עה"פ. וכ"ה להלכה (שו"ע

א **על ידי הישיבה בסוכה, ממשיכים אותם בפנימיות** אפשר להסביר את ענין "המשכת המקיפים בפנימיות", על פי דוגמה מנפש האדם.

סיכום: כשם שישנם ג' ענינים בתשובה דיוס-הכיפורים: א. מעשה התשובה - שינוי כוחותיו הגלויים והפיכתו למציאות חדשה. ב. הכח לתשובה - גילוי עצם הנשמה, השייך לכוחותיו הגלויים. ג. סיבת התשובה - הרצון להתקשרות עצם הנשמה בעצמות (וביוס-הכיפורים הוא בגילוי). על דרך זה ג' ענינים בסוכות: א. פעולת "בסוכות תשבו" - שינוי במקיף-הקרוב הנהיה בהתיישבות. ב. הכח ל"בסוכות תשבו" - "כי בסוכות הושבתי", אתערותא דלעילא, המשכה מהעצמות שלגביו אין חילוק בין מקיף לפנימי (על-דרך השינוי ברצון-הגלוי על-ידי הרצון-המוחלט). ג. הסיבה ל"בסוכות תשבו" - "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", ישבו במקיף-הרחוק מצד עצמם (לא באופן של פעולה ושינוי). שכן הם מושרשים בעצמות (וענין זה מורגש בשינוי הנעשה במקיף-הקרוב) (ובכך מבוארת שאלה ב' בסעיף ג). וזהו ש"כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" ו"כי בסוכות הושבתי" הם שני טעמים על "בסוכות תשבו" (ובכך מבוארת השאלה בסעיף ב).

מתיישבים. וזהו שבסוכות תשבו הוא על-ידי נתינת כח מלמעלה, כי המקיפים (כמו שהם מצד עצמם) הם היפך ההתיישבות, ובכדי שיהיה בסוכות תשבו - שעל ידי שישראל יושבים בסוכה הם ממשיכים את אורות המקיפים בפנימיות, ויתירה מזו⁷ שנעשים אורות מתיישבים - הוא על-ידי בסוכות הושבתי, שהקב"ה הושיב את בני ישראל בסוכות, אתערותא דלעילא (התעררות שבאה מלמעלה). ומה שכתוב בסוכות תשבו שפירושו הוא (כנ"ל) שישראל ימשיכו המקיפים בפנימיות בכח עצמם, הוא, כי זה שבסוכות הושבתי את בני ישראל בדרך אתערותא דלעילא הי' מלכתחילה באופן של נתינת-כח לעתיד על מנת שעל-ידי זה יהיה בסוכות תשבו על-ידי עבודה בכח עצמם, ולפיכך יכולים ישראל לפעול אפילו "ענין שהוא רק בחיק הבורא".

סיכום: על-ידי הישיבה בסוכה ממשיכים את האורות המקיפים שבה בפנימיות ובהתיישבות. והכח לזה הוא מאתערותא דלעילא - "בסוכות הושבתי", שעל-ידה ניתן הכח לישראל להמשיך זאת בכח עצמם - "תשבו בסוכות".

ב) והנה גם בהישיבה בסוכות דישראל בכח עצמם, שני ענינים. בסוכות תשבו ג', וכל האזרח בישראל ישבו בסוכות. ומהחילוקים דשני הענינים, שבסוכות תשבו הוא בלשון ציווי, וישבו בסוכות הוא בלשון

(7) ראה לקמן סעיף ג.

האמונה באלוקות היא כוח מקיף, וההבנה בענייני אלוקות היא כוח פנימי. המעלה שיש באמונה על פני ההבנה: כשמדובר על הבנה באלוקות, הקשר של האדם לאלוקות מתבסס ומיוסד על המציאות שלו ולא על הביטול לאלוקות. מה שקובע לגביו הוא השכל שלו והבנתו, ואילו שכלו היה מבין אחרת, לא היה מתקיים הקשר שלו לאלוקות. האמונה, לעומת זאת, לא מיוסדת על מציאותו של האדם אלא דווקא על הביטול שלו לאלוקות. האמונה בקב"ה היא לא מפני שכך האדם הבין אלא כי האמת האלוקית גלויה אצלו.

יש שהאמונה חודרת גם בשכל, כלומר, האדם מבין ומשיג בענייני אלוקות (כוחות פנימיים) אבל יחד עם זה ההתקשרות לאלוקות

מבוססת על הביטול (כוחות מקיפים). ראשית, האדם מרגיש שכל זה שהוא בכלל ניגש להשתמש וללמוד בשכל שלו, זה רק בגלל שה' רוצה שהאמת של אלוקות תחדור ותובן גם בשכל. יתירה מזו, הוא חש ויודע שעצם זה שישנה "מציאות" של שכל שנראה כדבר עצמאי שבדק ומחליט לפי הבנתו, הוא רק מפני שהקב"ה רצה שאחדות ה' תגיע אפילו למקום כזה שהוא "מציאות" ולכן יצר את השכל על מנת שישמש להבנת אלוקות. כשזו ההסתכלות על השכל וההבנה, השכל הופך לכלי שרת ואמצעי לביטול. זוהי המשמעות של "המשכת המקיפים בפנימיות" (ראה בס' המועדים

בחסידות ע' 108).

דסיפור והודעה. ועוד חילוק, שהציווי בסוכות תשבו הוא לכל ישראל, ואלו שישבו בסוכות (מעצמם, ואין צריכים לציווי על זה) הם (רק) האזרח בישראל. ומבאר בהמאמר, דבמקפים יש ב' מדריגות, מקיף הקרוב ומקיף הרחוק. ושני הענינים דבסוכות תשבו וישבו בסוכות הם בשתי מדריגות אלו. בסוכות תשבו הוא במקיף הקרוב וישבו בסוכות הוא במקיף הרחוק. וזהו שגבי ישבו בסוכות אומר כל האזרח בישראל, דאזרח בישראל הוא עצם הנשמה¹ שמושרשת בהעצמות⁸, והישיבה במקיף הרחוק היא בהדרגא דעצם הנשמה. ויש לומר, דזהו שישבו בסוכות הוא לא בלשון דציווי אלא בלשון דסיפור והודעה, כי ענין הציווי שייך רק בדרגת הנשמה המלוכשת בגוף, מה-שאינ-כן בהנשמה שלמעלה, ובפרט בעצם הנשמה, אין ציווי. והענין דישבו בסוכות, שעצם הנשמה יושבת במקיף הרחוק, הוא (לא מפני הציווי, אלא) מצד עצמה⁹, לפי שרשה הוא בהעצמות⁴.

סיכום: בישיבה דישאל עצמה שני ענינים: א. "בסוכות תשבו", בלשון ציווי, לכל ישראל – מקיף הקרוב. ב. "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות", בלשון סיפור, האזרח בישראל בלבד – מקיף הרחוק (העצמות), שהישיבה בו היא בעצם הנשמה ("אזרח בישראל"), שאין שייך בה ציווי.

ומבאר בהמאמר, דכל האזרח בישראל ישבו בסוכות הוא טעם על בסוכות תשבו. היינו דהכח על בסוכות תשבו, להמשיך מקיף הקרוב, הוא מפני שעצם הנשמה (האזרח בישראל) מושרשת בהעצמות (מקיף הרחוק).

תשבו, שהשינוי כביכול שנעשה במקיף הקרוב להיות אור מתיישב הוא, כי בסוכות הושבתי בדרך אתערותא דלעילא, המשכה מעצמות אור אינ-סוף שלגביי אין חילוק בין מקיף לפנימי וגם המקיף יכול לבוא בהתיישבות. [על דרך שעל ידי התשובה נמשך רצון (חדש) מאור אינ-סוף בעל הרצון]. (ג) ועוד טעם על בסוכות תשבו – כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, במקיף הרחוק. דענין הישיבה (התיישבות) במקיף הרחוק אינו באופן דפעולה [כי במקיף הרחוק, בחינת לא אדם, אין שייך שהיה'ה בו פעולה ושינוי, כנ"ל סעיף ג], אלא שכל האזרח בישראל, ישבו בסוכות (מקיף הרחוק) מצד עצמם, לפי שהם מושרשים בהעצמות. [וזהו שאמרו רז"ל⁴³ על הפסוק כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת, כי בדרגא זו כל ישראל שוים]. והוא על-דרך הענין דעיצומו של יום הכפורים, שמצד ההתקשרות העצמית דעצם הנשמה עם העצמות אין פגם מלכתחילה. וכמו שביום הכפורים, הענין דעיצומו מאיר בגילוי גם בהתשובה דיום הכפורים, שבהתשובה דיום הכפורים נרגש (כנ"ל) שהיא נמשכת מההתקשרות העצמית דעצם הנשמה עם העצמות, על דרך זה הוא בסוכות, שכל האזרח בישראל ישבו בסוכות הוא טעם על בסוכות תשבו, דזה שמקיף הקרוב נמשך בפנימיות ונעשה אור מתיישב, נרגש בו, שהטעם על זה הוא כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, במקיף הרחוק, התקשרות העצמית דעצם הנשמה עם העצמות^{כא}.

(43) סוכה כז, ב. וראה ד"ה בסוכות תשבו גר' ה'תשל"ח (לעיל ס"ע קלח ואילך).

(8) להעיר מפירוש הידוע עה"פ (תהלים פט, א) (9) ראה גם סד"ה זה ה'תש"י (סה"מ ה'תש"י ע' משכיל לאיתן האזרחי – סה"מ ה'תש"ח ע' 61. (67) "וכל האזרח בישראל ישבו בסוכות, שהם יושבים תמיד בסוכה".

ב "אזרח בישראל הוא עצם הנשמה" לגבי הנשמה המלוכשת בגוף, היא ואלוקות הם שני דברים שונים, אלא שהיא מתקשרת לאלוקות באמצעות דברים מסוימים. לגביה, צריך ציווי על הישיבה בסוכה. ואילו עצם הנשמה היא דבר אחד עם העצמות מצד עצם עניינה, ולכן לא שייך לצוות אותה להתקשר באלוקות והיא יושבת בסוכה מצד עצמה, כשם שלא שייך לצוות אדם "לחיות", כי זה עצם עניינו.

ג "לא מפני הציווי, אלא מצד עצמה, לפי ששורשה הוא בהעצמות"

כא נרגש בזה שמקיף הקרוב נעשה אור מתיישב, שהטעם הוא יישבו בסוכות, במקיף הרחוק הוא הדבר גם בענין "בסוכות תשבו". על ידי הישיבה בסוכה כפשוטה נעשה שינוי במקיף הקרוב והוא נעשה אור מתיישב, ונרגש בו שהטעם לזה הוא "כל האזרח יישבו בסוכות", ההתקשרות העצמית של עצם הנשמה עם העצמות. באשר למקיף הרחוק – אמנם לא נעשה בו "פעולה ושינוי" כי שם באמת לא שייך שינוי, אבל הוא נרגש במקיף הקרוב ומתגלה שהוא פועל ועושה את השינוי במקיף הקרוב.

כאן נשלם ביאור העניין: "בסוכות תשבו" הוא גילוי התשובה של יום הכיפורים. בתשובה של יום הכיפורים נעשה שינוי בכוחות הגלויים של האדם, ונרגש בזה שהסיבה האמיתית לזה היא ההתקשרות העצמית של עצם הנשמה

ראש השנה תש"ג, הובא לעיל סעיף ב). והענין הוא, דבסוכות תשבו הוא גילוי התשובה דיום הכפורים, ובהתשובה דיום הכפורים, ג' ענינים. התשובה עצמה, ושני ענינים בשרש וסיבת התשובה. (א) דהתשובה עצמה (גם התשובה דיום הכפורים) היא שהאדם משנה את עצמו, שיוצא ממציאאותו הקודמת ונעשה מציאות חדשה. דשינוי זה הוא בכחות הגלויים דהנשמה. (ב) ושינוי זה שבכחות הגלויים דהאדם הוא על-ידי שמעורר ומגלה עצם הנשמה שבו, היינו עצם הנשמה ששייכת לכחות הגלויים. [ועל דרך זה הוא בנוגע למעלה, דזה שהאדם נעשה מרוצה לפניו יתברך כמו קודם החטא⁴² הוא, כי על-ידי התשובה נמשך רצון חדש מאור אין-סוף בעל הרצון]. (ג) ועוד ענין בהתשובה דיום הכפורים, שנרגש בה בגילוי, שהשורש והסיבה האמיתית דתשובה הוא ההתקשרות דעצם הנשמה (שלמעלה משייכות לכחות הגלויים) עם העצמות³ (שלמעלה מבעל הרצון). ולכן, גם בהענין דבסוכות תשבו (שהוא הגילוי דהתשובה דיום הכפורים), ג' ענינים. (א) הענין דבסוכות תשבו עצמו – השינוי במקיף הקרוב, שנעשה אור מתיישב. (ב) והטעם על זה הוא – כי בסוכות הושבתי גו' בדרך אתערותא דלעילא. ויש לומר, שהוא על דרך המובא לעיל סעיף ו דזה שעל-ידי אתערותא דלתתא מתעורר הרצון גלוי (אף שהאתערותא דלתתא היא באין ערוך לגבי הרצון) הוא לא מצד הרצון הגלוי עצמו (דכיון שרצון הגלוי שייך לעולמות הוא מוגדר בזה שהנבראים הם באין ערוך לגביה ואין ביכלתם לעורר אותו), אלא לפי שכן הוחלט ברצון המוחלט. ועל דרך זה הוא בהענין דבסוכות

(42) ראה רמב"ם שם פ"ז ה"ד.

כ "נרגש בתשובה בגילוי שהסיבה האמיתית הוא ההתקשרות דעצם הנשמה עם העצמות"
 בפנים מבואר שהייחודיות של התשובה שביום הכיפורים היא בכך שבה נרגש בגילוי שהסיבה האמיתית לתשובה, שזה השינוי בכוחות הגלויים של האדם, היא ההתקשרות העצמית של עצם הנשמה שלמעלה משייכות לכוחות הגלויים עם העצמות.
 משמעות הענין ב"עבודה": בתשובה של יום הכיפורים יש חיבור של שני הקצוות. מחד,

נעשה בו שינוי וציאה ממציאאותו הקודמת והוא נעשה מציאות חדשה. ענין זה קשור רק עם כוחות הגלויים ולא לעצם הנשמה, כי שם כלל לא שייך תיקון וחרטה וממילא אין שם יציאה מהמציאאות הקודמת. מאידך, אותו שינוי עצמו נעשה בשלמות ובתוקף הכי גדול, מפני שנרגש בו בגילוי שהוא נובע מההתקשרות העצמית של עצם הנשמה, הרגשת הענין ש"ישראל וקוב"ה כולא חד", וענין עצמי (בשונה מדבר ששייך לכוחות הגלויים) הוא בשיא התוקף ובלי הגבלה.

וצריך להבין, דהטעם (והכח) על בסוכות תשבו הוא (כמפורש בכתוב) כי בסוכות הושבתי, ולמה צריך גם להטעם דכל האזרח בישראל ישבו בסוכות (הביאור לקמן סעיף ח).

סיכום: מבואר דהכח להמשיך מקיף הקרוב ("בסוכות תשבו"), הוא מפני שעצם הנשמה מושרש בעצמות ("כל האזרח בישראל ישבו בסוכות"). וצריך להבין, הרי הטעם (והכח) של "בסוכות תשבו" הוא "כי בסוכות הושבתי".

ג) ויובן זה בהקדים, דכיון שאורות המקיפים (כמו שהם מצד עצמם) אינם באים בהתיישבות, הרי זה שעל-ידי שישראל יושבים בסוכה נמשכים הם בפנימיות ובהתיישבות, הוא כמו שינוי באורות המקיפים. ויתירה מזו, דמלשון המאמר שעל-ידי הישיבה בסוכה ממשיכים אורות המקיפים בפנימיות ונעשים אורות מתיישבים (ולא ממשיכים אורות המקיפים בפנימיות ובהתיישבות) משמע, שהשינוי שנעשה על-ידי שישראל יושבים בסוכה הוא גם באורות המקיפים עצמם. דנוסף לזה שעל-ידי הישיבה בסוכה הם נמשכים בפנימיות ובהתיישבות, גם אורות המקיפים עצמם משתנים להיות אורות מתיישבים. וצריך להבין, איך שייך שעל-ידי עבודת האדם (ישיבה בסוכה) יהיה שינוי בהאורות דלמעלה (הביאור לקמן סעיף ד).

סיכום: איך יתכן שעל-ידי עבודת האדם (ישיבה בסוכה), יהיה שינוי באורות למעלה (שנמשכים בפנימיות ונעשים אורות מתיישבים).

והנה הפירוש דכל האזרח בישראל ישבו בסוכות (בפשטות) הוא, שישראל למטה (נשמות בגופים) צריכים לישוב בסוכה (כפשוטה). ועל-פי הידוע¹⁰ שכל הפירושים שבאותו הפסוק שייכים זה לזה, מובן, שגם הענין דישבו בסוכות במקיף הרחוק הוא על-ידי הישיבה בסוכה כפשוטה¹. ועל-פי

(10) ועד בנוגע לפסקדין במעשה בפועל, כידוע הראיה לזה מ"שעטנז" (גדה סא, ב) – ראה לקו"ש ח"ג ע' 782. ובכ"מ.

ד "גם יישבו בסוכות במקיף הרחוק, הוא על ידי ישיבה בסוכה כפשוטה"
 כלומר: בסוף סעיף ג התבאר שעצם הנשמה מושרשת מצד עצמה בעצמות ויושבת במקיף הרחוק. לפי זה, היה מקום לומר שזה שהנשמה יושבת במקיף הרחוק הוא כביכול "עבודה קיימת" מלכתחילה בעולמות עליונים ולא שינוי ש"נפעל" על ידי עבודה.

זה, על-ידי שישראל יושבים בסוכה, נעשה שינוי גם במקיף הרחוק. וצריך להבין, דמבואר בכמה מקומות¹¹ על הפסוק¹² כי לא אדם הוא להנחם, דענין ניהומין וחרטה (שינוי) שייך רק בבחינת אדם, אבל בבחינת לא אדם, אין שייך ניהומין, שינוי. והטעם על זה הוא, כי ענין השינוי הוא (בעיקר) בשכל, כי בשכל יש סברא לכאן וסברא לכאן, וכיון שאדם הוא מוחין ומדות, היינו שגם המדות שבאדם הם על-פי השכל, לכן, כשנעשה שינוי בשכל משתנים גם המדות. מה שאין-כן רצון שלמעלה מהשכל, היינו רצון עצמי שאין לו טעם, גם לא טעם כמוס, אינו משתנה. ועל דרך זה למעלה, שבספירות דאצילות וגם בחיצוניות הכתר (שגם חיצוניות הכתר נכלל בבחינת אדם), שייך שינוי, אבל בפנימיות הכתר (לא אדם) אין שייך שינוי. ועל-פי זה צריך להבין בזה דמשמע מהמאמר שעל-ידי שישראל יושבים בסוכה נמשך בפנימיות גם מקיף הרחוק, דלכאורה, איך שייך שינוי במקיף הרחוק (הביאור לקמן סעיף ח).

סיכום: כל הפירושים באותו הפסוק שייכים זה לזה, ואם-כן גם הענין ד"ישבו בסוכות" במקיף הרחוק, הוא על-ידי הישיבה בסוכה כפשוטה (כפשוטת הכתוב). והיאך יתכן שינוי במקיף הרחוק, הרי בפנימיות הכתר לא שייך שינוי (בחינת "לא אדם הוא להנחם").

ד) **ויש** לומר הביאור בזה, דזה שמקיף הוא מוגדר בזה שאינו בא בהתיישבות הוא כמו שהוא מצד עצמו, אבל מצד עצמות אור אין-סוף, שלגביה אין חילוק בין מקיף לפנימי, גם המקיף יכול לבוא בהתיישבות י. ועל-ידי שישראל יושבים בסוכה ממשיכים הם מעצמות אור

ע' תו ואילך). וש"נ.
(12) שמואל-א טו, כט.

(11) ראה בארוכה המשך באתי לגני ה'שי"ת סי"ח
(סה"מ ה'תשי" ע' 153 ואילך). ד"ה באתי לגני
ה'תשכ"ח (לקמן ח"ב ע' שט ואילך). ה'תשמ"ח (שס)

ה "מצד עצמות .. גם המקיף יכול לבוא בהתיישבות"
לאור הפנימי ולאור המקיף יש לכל אחד את ה"טבע" וההגדרה שלו - לגבי אור הממלא יש ערך לעולם והוא "כלי" מתאים להתגלות האור ולכן הוא מאיר בו בהתיישבות, לגבי אור הסוכב אין ערך לעולם והוא לא "כלי" מתאים להתגלות האור ולכן הוא מאיר בו רק

כאן מוסיף ומבדיר להיות והפירוש הפשוט של אותו פסוק (שאותו פירשנו על עצם הנשמה היושבת במקיף הרחוק) הוא הישיבה בסוכה כפשוטה של נשמות בגופים, ומאחר ש"כל הפירושים שבאותו הפסוק שייכים זה לזה", מובן שזה שהמקיף מאיר בפנימיות אינו עניין שקיים מלכתחילה אלא הוא נפעל על ידי הישיבה בסוכה כפשוטה.

ויש לומר, שהעבודה שמצד העומק דעצם הנשמה ביום הכפורים היא בהתשובה דיום הכפורים, שהיא נעלית יותר מהתשובה דכל ימי השנה וגם מהתשובה דעשרת ימי תשובה³⁹. והענין הוא, דבתשובה בכלל, ההתקשרות העצמית דעצם הנשמה עם העצמות היא רק הסיבה שמביאה לתשובה, אבל התשובה עצמה [שענינה הוא חרטה על שעשה היפך הרצון וקבלה לקיים רצונו יתברך] היא מצד עצם הנשמה ששייכת לכחות הגלויים שמגעת בבעל הרצון (כנ"ל סעיף ה), והתשובה דיום הכפורים היא (בעיקר) להיות מקושר עם העצמות י, ולכן נרגש בה בגילוי ההתקשרות דעצם הנשמה (שלמעלה משייכות לכחות הגלויים) עם העצמות (שלמעלה מבעל הרצון)⁴⁰. **ויש** לומר, דזהו מה שכתב הרמב"ם⁴¹ שיום הכפורים הוא זמן תשובה לכל, שהכוונה ב"לכל" היא (גם) לכל בשוה. דבהתשובה שבכל ימי השנה (כולל גם התשובה דעשרת ימי תשובה) שהיא מצד הדרגא דעצם הנשמה ששייכת לכחות הגלויים, ישנם כמה וכמה חילוקי דרגות. והתשובה דיום הכפורים שהיא מצד עצם הנשמה שלמעלה משייכות לכחות הגלויים, היא בכלם בשוה.

סיכום: עבודת יום-הכיפורים הנ"ל היא בתשובה, שכן התשובה דיום-הכיפורים (בשונה מכל השנה) תכליתה להיות מקושר עם העצמות, ולכן נרגשת בה ההתקשרות דעצם הנשמה שלמעלה מכוחות הגלויים. וזהו "זמן תשובה לכל" - לכולם בשוה.

ח) **וזדהו** בסוכות תשבו גו' כל האזרח בישראל ישבו בסוכות גו' כי בסוכות הושבתי גו', דכל האזרח בישראל ישבו בסוכות וכי בסוכות הושבתי גו' הם שני טעמים על בסוכות תשבו (כמבואר בהמאמר דהמשך

הכפורים נמשך הענין דעיצומו של יום (ראה לעיל ס"ה), כי ענינה של התשובה דיום הכפורים (לא רק סיבת התשובה אלא גם התשובה עצמה) הוא לגלות ההתקשרות העצמית.

(39) דנוסף להמשכת הענין דעיצומו של יום על-ידי התשובה דיום הכפורים, גם התשובה עצמה היא נעלית יותר - ראה בהמאמר ד"ה וכל אדם לא יהי ס"ב (לעיל ע' עה).

(40) ועל-פי זה יומתק שעל-ידי התשובה דיום (41) הלי תשובה פ"ב ה"ז.

אלא שאף שמדובר על התקשרות עצמית שלא שייך בה שום תיקון, יש כאן איזו עבודה, שההתקשרות עצמית תהיה בגילוי. אם תמצי לומר, הדברים מדויקים גם בלשון רבינו (הערה 40) ש"ענינה של התשובה דיום הכיפורים הוא לגלות ההתקשרות העצמית".

יט "התשובה היא (בעיקר) להיות מקושר עם העצמות"
משמעות התשובה ביום הכיפורים היא עניין חדש מכפי שהוסבר קודם במאמר. עד כעת הוסבר שתשובה היא עניין של חרטה ותיקון, ואילו כאן התשובה כלל לא קשורה לחטא או פגם, אלא "להיות מקושר עם העצמות".

אינן-סוף, ועל-ידי זה גם אורות המקיפים נעשים אורות מתיישיבים. ויובן זה – טעם ההמשכה מהעצמות בסוכות – על-פי הידוע¹³ בפירוש הכתוב¹⁴ בכסה ליום חגיגו, דהענינים (בראש השנה ו)ביום הכפורים הם בכסה (כיסוי והעלם), מתגלים הם בסוכות¹. דמזה מובן, שהעבודה דבסוכות תשבו היא גילוי התשובה דיום הכפורים¹⁵, שעל ידה היא ההמשכה מעצמות אור אינן-סוף (כדלקמן). ועל-ידי העבודה דבסוכות תשבו, ההמשכה מעצמות אור

13) לקו"ת הרושים לר"ה נד, סע"ג ואילך. ועוד. – נסמנו בד"ה ולקחתם לכם גו' ה'תשל"ט הערה 54 (לעיל ע' קנא). גו' ה'תשמ"א הערה 5 (לעיל ע' קסג).

15) ולהעיר מהידוע דסכך הסוכה נעשה מענן הקטורת דיום הכפורים – עט"ר שער יום הכפורים פ"ב (כח, א). ועוד. – נסמנו בד"ה בסוכות תשבו גו' ה'תשמ"א הערה 5 (לעיל ע' קסג).

בבחינת מקיף.

ואילו בעצמות לא שייך לומר שהוא מוגדר באיזו שהיא הגדרה, אלא הכול תלוי מלכתחילה בהחלטה וברצון שלו בלבד. אם ירצה שהעולם לא יתפוס מקום – לא תהיה לו תפיסת מקום, ואם יחליט שהעולם כן יתפוס מקום – אז כן תהיה לו תפיסת מקום. לכן, מצד העדר ההגדרה של עצמות, יכול להיות גם שהמקיף יאיר בפנימיות. על אף שעל פי ההגדרה הקבועה העולם אינו "כלי" אל האור המקיף, בכל זאת, בגלל הרצון בעצמות, יאיר ויימשך האור בהתיישבות ובפנימיות.

נקודה זו היא ה"חוט השני" שמקשר את המאמרים שב"המשך (ראה הערת רבינו, הערה 1): "במאמר של ראש השנה, דיבור המתחיל "יבחר לנו", מבואר שלגבי מדרגת "רצון גלוי" העולם לא תופס מקום וממילא גם עבודת האדם לא מעוררת אותו, אלא שבגלל ההחלטה שהייתה בעצמות, עבודת האדם למטה כן מעוררת ונוגעת במדרגה זו.

במאמר של יום הכיפורים, דיבור המתחיל "וכל אדם", מבואר שמצד ההפלאה והעדר

הגדרים של בעל הרצון נפעל שגם דבר שמצד עניינו הוא לא מרוצה לפני ה', יהיה כן מרוצה. שני ענינים אלו הם בעצם אותו עניין שהתבאר כאן, והוא שבעצמות אין גדרים כלל, ומצד ההחלטה בעצמות נהפך העניין שאיננו "כלי" אל האור ולא תופס מקום לדבר מתאים וראוי.

ו "הענינים שבראש השנה וביום הכיפורים בהעלם, מתגלים בסוכות"

בכמה מקומות במאמרי חסידות מבואר עניין זה ובכמה אופנים, ומהם: א. בראש השנה וביום הכיפורים ההמשכה היא בעצמותו יתברך, ובסוכות העבודה היא להמשיך את העניין במדרגות נמוכות יותר באלקות ששייכות לגילוי. ב. בראש השנה וביום הכיפורים היא העבודה להמשיך העניין של "מלך על העולם כולו", אלא שבסוכות העבודה היא שהמלוכה תורגש בגילוי בעולם כולו, כעניין הקרבת שבעים פרים בחג הסוכות "כנגד שבעים אומות", שהקרבה פועלת בהם בגילוי את הרגשת היוקר והמעלה של בית המקדש (ראה בד"ה בסוכות תשבו תשל"ח).

הנשמה (פנימיות ועצמות הנפש). וזהו שבמאמר זה (דוקא) אומר שיר המעלות סתם כו' דזמינין כל בני עלמא למימר, כי העבודה שמצד עצם הנשמה היא ככולם בשוה.

סיכום: בנין-המלכות הוא במשך כל עשרת-ימית-תשובה, ולפיכך העבודה בהם היא כבראש-השנה: א. תשובה – על-ידיה נמשך ההחלט שברצון-הנעלם וברצון-המוחלט, שאתערותא-דלתתא תעורר הרצון-גלוי. ב. ביטול פנימי דעצם-הנשמה – על-ידיה נמשך רצון-המוחלט בעצמו. וזהו ב' הפירושים ב"שיר המעלות ממעמקים": א. המשכת ב' העומקים ברצון (השייכים לרצון הגלוי), על-ידי עבודת התשובה דחיה ויחידה (השייכים לכחות הגלויים). ב. המשכת "עיקרא דכל עיקרין" (רצון המוחלט עצמו), על-ידי העבודה "דזמינין כל בני עלמא" (ביטול מצד עצם הנשמה).

ז) ויש לומר, דבראש השנה ויום הכפורים העבודה דממעמקים היא נעלית יותר מהעבודה דממעמקים שבהימים שביין ראש השנה ליום הכפורים. דבעשרת ימי תשובה, שענינם הוא (כשם) ימי תשובה (והענין דתמליכוני עליכם אינו בגילוי כל-כך בימים אלה), העבודה דממעמקים (שבגילוי) היא (בעיקר) בהעומק דעצם הנשמה ששייכת לכוחות הגלויים, ובראש השנה שעיקר ענינו הוא תמליכוני עליכם [דענין זה הוא בעיקר מצד עצם הנשמה¹¹], העבודה דממעמקים היא בהעומק דעצם הנשמה שלמעלה משייכות לכחות הגלויים. ועל דרך זה ביום הכפורים, דכיון שעיקר ענינו הוא הכפרה שמצד עיצומו של יום, גילוי ההתקשרות העצמית דעצם הנשמה עם העצמות (כנ"ל סעיף ה), לכן, גם העבודה דיום הכפורים היא מצד העומק דעצם הנשמה שלמעלה משייכות לכחות הגלויים.

סיכום: עשרת-ימית-תשובה, עיקר עבודתם בעצם הנשמה ששייכת לכוחות הגלויים – תשובה. ואילו ראש-השנה (תמליכוני עליכם) ויום-הכיפורים (עיצומו של יום), עיקר עבודתם בעצם הנשמה שלמעלה מכוחות הגלויים.

ברוך הוא שימלוך עליהם? אלא שזה מפני שהם בעצם דבר אחד עם אלקות, וממילא הם לא יכולים להיות, חס ושלו, בלי מלך. זוהי הסיבה לזה שגם הקדוש ברוך הוא "מבקש", כביכול, "אמרו לפניי מלכותי כדי שתמליכוני עליכם", כי הם כולא חד.

יה "תמליכוני עליכם הוא בעיקר מצד עצם הנשמה"
בליקוטי שיחות (חלק י"ט, עמוד 351) מוסבר העניין כך: הרי לפני שנפעל העניין של "תמליכוני עליכם", הקדוש ברוך הוא טרם נעשה מלך, כביכול. מה, אם כן, "חסר" ליהודים? מדוע הם באים ומבקשים מהקדוש

עשרת ימי תשובה, יש לומר, שגם בעשרת ימי תשובה צריכה להיות (נוסף על עבודת התשובה) גם עבודה שמצד עצם הנשמה³². וזהו שבעשרת ימי תשובה אומרים שיר המעלות ממעמקים³³, ואיתא (ונאמר) בזהר³⁴ והוא עמיקא דעמיקתא (העומק של עומק הלזה) (מעמקים לשון רבים) אקרי (נקרא) תשובה. ומבאר כ"ק מורי וחמי אדמו"ר בהמשך הנ"ל³⁵ שהם ב' העומקים דרצון הנעלם ורצון המוחלט בעצמותו. דהמשכה מהעומק דרצון הנעלם היא על-ידי צעקת הקול הבאה מהמקיף דח"ה, והמשכה מהעומק דרצון המוחלט היא על-ידי צעקת הלב הבאה מהמקיף דיחידה. ובמקום אחר איתא בזהר³⁶ שיר המעלות סתם ולא פירש מאן (מי) אמרו, אלא שיר המעלות דזמנין כל בני עלמא למימר (שעתידיים כל בני עולם לומר). ובהמשך הענין שם וכי אמר דוד הכי (כך) והא כתיב (והרי כתוב)³⁷ בכל לבי דרשתך כו' מאי בעי (מה צריך) ממעמקים אלא הכי תאנא כל בר נש כו' מעיקרא דכל עיקרין (אלא כך תלמד כל אדם כו' משורש כל השורשים). ומבואר בחסידות³⁸, שהדיוק בזהר וכי אמר דוד הכי כו' הוא, דכיון שכבר אמר בכל לבי דרשתך, שבכל לבי הוא פנימיות הלב, מה צריך לומר ממעמקים. ומבאר, שצריך להמשיך מעיקרא דכל עיקרין, מפנימיות ועצמות אין-סוף, ובכדי להמשיך משם הוא על-ידי העבודה שמפנימיות ועצמות הנפש, ממעמקים, שלמעלה מהעבודה דפנימיות הלב (בכל לבי).

ויש לומר, דבמאמר הזהר והוא עמיקא דעמיקתא אקרי תשובה, מדבר בענין התשובה המשכת ההחלט שברצון הנעלם וברצון המוחלט שעל-ידי האתערותא דלתתא יתעורר הרצון גלוי, שעל-ידי התשובה דראש השנה ודעשרת ימי תשובה. וכיון שההחלט שברצון הנעלם וברצון המוחלט הוא בנוגע לרצון הגלוי, לכן, גם העבודה שעל ידה הוא המשכת ההחלט היא בהדרגה דעצם הנשמה ששייכת לכחות הגלויים, דבכללות הם המקיפים דח"ה ויחידה. ובהמאמר שיר המעלות סתם כו' (שאין מזכיר שם ענין התשובה) מדבר בענין המשכת רצון המוחלט עצמו (פנימיות ועצמות אין-סוף, עיקרא דכל עיקרין), דהמשכה זו היא על-ידי העבודה שמצד עצם

(32) וענין ה"מצוה" שבעשרת ימי תשובה – יש לומר, שבעשרת ימי תשובה הזהירות במצוות היא יותר מבכל השנה (ראה שו"ע אדה"ז או"ח הל' ראש השנה סתר"ג. ובכ"מ).

(33) תהלים קל, א. וראה בהנסמן לעיל ע' קיט הערה 2.

(34) ח"ג ע, א.

(35) ד"ה שיר המעלות ה"ש"ג (סה"מ ה"תש"ג ע' 25 ואילך).

(36) ח"ב סג, סע"א ואילך.

(37) תהלים קיט, י.

(38) סה"מ תרס"ח ע' טז.

אין-סוף שעל-ידי התשובה דיום הכפורים היא בגילוי. ועל-ידי זה, גם אורות המקיפים נעשים אורות מתיישבים.

סיכום: בסוכות מתגלה המשכה מהעצמות שעל-ידי התשובה דיום הכפורים ("בכסה ליום חגיגו"), ומצד העצמות גם המקיף יכול לבוא בהתיישבות.

ועל-פי הידוע¹⁶ שעבודת האדם (אתערותא דלתתא התעוררות שבאה מלמטה) שעל ידה נעשית המשכה (אתערותא דלעילא) צריכה להיות מעין המשכה, יש להוסיף, דזה שעל-ידי העבודה דבסוכות תשבו נעשה שינוי למעלה (שאורות המקיפים נעשים אורות מתיישבים) הוא לפי שהעבודה דבסוכות תשבו שייכת (גם) לענין השינוי. ויובן זה בהקדים, דהטעם (בפשטות) לזה שעל-ידי התשובה מתתקנים כל הפגמים הוא לפי שעל-ידי התשובה משתנה האדם ונעשה מציאות חדשה¹⁷. ובלשון הרמב"ם¹⁸ אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים. דענין זה הוא בעיקר בתשובה כפשוטה. דבצדיקים¹⁹, גם עבודת התשובה שלהם שענינה הוא שיוצאים ממצבם וממציאותם הקודמת¹, אסורה מכאן²⁰, מכל-מקום כיון שצדיקים רוצים לעשות את רצון קונם, והכוונה שלמעלה (רצון קונם) בירידת הנשמה בגוף היא לבוא לתשובה, הרי בהרצון דהצדיקים (גם לפני התשובה שלהם) נכלל (בהעלם) גם היציאה ממצבם שעל-ידי התשובה וממילא אין זו

(16) ראה בארוכה ד"ה באתי לגני ה'תשכ"ט ס"ט (לקמן ח"ב ע' שכה). וש"נ.

(17) סמ"ג מ"ע ט"ז. ר"ן לר"ה טז, ב. – הובאו בחד"א מהרש"א לר"ה שם.

(18) הל' תשובה פ"ב ה"ד.

(19) כהבא להלן ראה גם לקמן ע' רלא.

(20) לשון רש"י עה"פ שמות ג, ג. וראה ספר השיחות ה'תש"ב ע' 47 (נעתק לקמן ע' רל הערה 43) שהו"ע התשובה דצדיקים.

ז "התשובה שלהם שיוצאים ממצבם וממציאותם הקודמת"

יש עבודה שהיא עליה "מחיל אל חיל", שהעלייה למדרגה הגבוהה יותר מגיעה מתוך המדרגה הקודמת והיא המשך שלה. לא כך הענין בעבודת התשובה. ב"תשובה", צריך להתנתק מהמדרגה הנמוכה על מנת להתעלות ולהשיג את המדרגה הגבוהה יותר. כך גם אפילו בעבודת התשובה של צדיקים, המדרגה

הקודמת כביכול "מפריעה" להשגת המדרגה הנעלית וצריך להתחרט ולעזוב אותה. הדוגמה שמופיעה רבות בתורת החסידות לביאור ענין זה היא מר' זירא, שכשעלה לארץ ישראל יתיב מאה תעניתא" כדי לשכוח את הגמרא שלמד בבבל, על מנת שלא יפריע לו בלימוד בארץ ישראל שהיה במדרגה נעלית באין ערוך (ראה בגמ' ב"מ פה סע"א).

יציאה אמיתית ממציאיותם²¹. מה-שאיין-כן בבעל תשובה כפשוטו, כיון שקודם (לפני התשובה) הי'ה במצב כזה שלא עשה רצון הקב"ה, שהרי עשה עבירות במזיד, הרי זה שעושה אחר-כך תשובה, אין זה המשך ממצבו הקודם, ועל-ידי התשובה נעשה מציאיות חדשה לגמרי.

סיכום: העבודה ד"בסוכות תשבו" שייכת לענין השינוי הנפעל על ידה. דהטעם לזה שעל-ידי התשובה מתקנים כל הפגמים, הוא לפי שעל-ידי התשובה משתנה האדם ונעשה מציאיות חדשה, והוא בעיקר בתשובה כפשוטה (מהי-שאיין-כן תשובה דצדיקים, שענינה היציאה ממציאיותם, נכללת ברצונם לעשות רצון קונם).

ובעומק יותר יש לומר²², שענין החידוש שבתשובה כפשוטה הוא גם לגבי הרצון והכוונה דלמעלה. שהרצון והכוונה דלמעלה בבריאת העולם והאדם היא שהאדם יהי' צדיק, כמאמר רז"ל²² במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים. ועל-ידי שחטא ופגם והעביר את הדרך (היפך הכוונה דבריאת העולם והאדם) ואחר-כך מתקן זה על-ידי התשובה, על-ידי זה נמשך אור חדש שלא הי'ה בכוונת הבריאה²³. והכח לעשות תשובה ובכך להמשיך אור

21 ראה גם לקמן ע' ריה ואילך. לקמן ח"ד ס"ע קעב ואילך. וראה גם ד"ה וכל אדם לא יהי' גוי' שנה

זו (תשכ"ג) סעיף ח, ובהערה 67 שם (לעיל ע' פ).
22 ב"ר פ"ח, ז. רות רבה פ"ב, א (ג).

ח "ברצון דצדיקים נבלל (בהעלם) גם היציאה ממציאיותם שעל ידי התשובה" ה"תשובה" של הצדיק היא לא לגמרי יציאה ממציאיותו הקודמת, כי סוף כל סוף, מאחר ש"רצון קונם" הוא שיגיעו לדרגה שבאין ערוך ובשביל זה הם צריכים "לצאת ממצבם הקודם", הרי שגם היציאה וההתנתקות מהמצב הקודם הן חלק מה"תוכנית" הקבועה מראש כדי להגיע למדרגה שבאין ערוך.

על דרך משל, הגרעין מעורר את כוח הצמיחה שבארץ דווקא על ידי זה שהוא נרקב ומציאותו הקודמת נפסדת. אולם, זה עצמו כולל כבר בתוכנית מראש, והוא כאילו נוצר מלכתחילה בשביל להירקב ולהצמיח משהו חדש. אמנם הצמח החדש הוא לא המשך ממש של הגרעין, כי הוא בא דווקא מתוך הריקבון

של הגרעין, אבל הוא בכל זאת איזה שהוא המשך, כי הריקבון של הגרעין הוא חלק מהסדר שבו עצמו.

מובן, עם זה, שכל זה הוא רק "בהעלם", כי כשהוא נמצא במדרגה הנמוכה יותר הוא באמת נמצא שם והו עניינו.

ט "על ידי התשובה .. נמשך אור חדש שלא היה בכוונת הבריאה"

בדרגה זו של "במי נמלך", כל "העניין" והמטרה בבריאת העולם הוא אך ורק בשביל שיקיימו תורה ומצוות, "שהאדם יהיה צדיק" (ראין "מטרה" וכוונה בעצם נשמות ישראל). מצד דרגה זו, אין שום אפשרות לחזור בתשובה ולתקן את החטאים, משום שמי שלא מקיים תורה ומצוות מתנתק מהכוונה שבבריאה ומאבד

סיכום: בכדי שיהיה גילויי התקשרות העצמית - "עיצומו של יום", צריכה להיות פעולה מצד האדם הקשורה לכך - תשובה (הבאה מהתקשרות העצמית).

ו) **וביאור הענין בפרטיות יותר,** יובן בהקדים מה שנתבאר לעיל (בהמאמר דיבור המתחיל יבחר לנו³⁰), שבתקיעת שופר דראש השנה שעל-ידי זה נעשה תמליכוני עליכם, ג' ענינים. קיום המצוה דתקיעת שופר, שהיא האתערותא דלתתא המעוררת את הרצון הגלוי. והתשובה דתקיעת שופר, שעל ידה נמשך ההחלט שברצון הנעלם (מחשבה ורצון המוחלט) ולמעלה יותר ברצון המוחלט בעצמותו שעל-ידי האתערותא דלתתא יתעורר הרצון גלוי³¹. והביטול הפנימי שמצד עצם הנשמה, שעל-ידי זה נמשך רצון המוחלט עצמו³². ועל-פי הידוע³¹ שהענין דבגין המלכות הוא במשך כל

30 סעיף ט (לעיל ע' ח).

31 פרע"ח שער כד (שער ראש השנה). ובכ"מ. וראה גם סה"מ ה'תש"ג דלהלן הערה 35.

בא על ידי התשובה, אלא שבכדי שהוא יתגלה ויאיר בכוחות הגלויים של האדם לזה צריך תשובה.

ואילו כאן במאמר מבאר באופן אחר לחלוטין: עצם המשכת וגילוי העניין של "עיצומו של יום" אכן קשור לתשובה. לפי ביאור זה יוצא שבאמת תשובה היא ענין גבוה מאד ששייך לענין העצמי של "עיצומו של יום".

טו "החלט .. שעל ידי האתערותא דלתתא יתעורר הרצון גלוי"

ראה במאמר דיבור המתחיל יבחר לנו ש"זה שעל ידי אתערותא דלתתא מתעורר הרצון גלוי, אין זה מצד מעלת האתערותא דלתתא מצד עצמה, כי נברא הוא באין ערוך לגבי בורא, אלא לפי שכן עלה ברצונו יתברך, שאתערותא דלתתא תעורר את רצון הגלוי".

יו רצון הגלוי, רצון הנעלם ורצון המוחלט

בפנים התבאר שיש שלושה ענינים ב"תמליכוני עליכם", וליתר ביאור: "רצון הגלוי" - התעוררות רצון בגילוי ומשיכה בפועל "לחפון במלוכה". "רצון הנעלם" - הרצון הזה הוא רצון נעלם, כי בדרגה זו אין "משיכה והתפעלות" למלך, אלא רק "מחשבה והסכמה" לענין המלוכה. הרצון הזה הוא "קר" ולא פועל על שאר הכוחות, וממנו לבד, בלי הרצון הגלוי, לא תבוא המלוכה בפועל. התחדש כאן גדר וענין של מלוכה כפי שהוא בנפש עצמה אבל אין כאן התעוררות רצון למלוכה בפועל כי זהו מדרגה רחוקה מאד מענין המלוכה בפועל על עם. "רצון המוחלט בעצמותו" - רצון עצמי למלוכה שקיים בנפש שאפילו המלך עצמו לא יודע עליו כי הוא "נעלם כל כך". המשל לזה הוא מהרצון שיש לכל אדם, יהיה מי שיהיה, לקרקע ובית, שרצון זה הוא "מוסכם ומוחלט בנפשו מצד הנפש עצמה, והחלט זה אינו כלל שחשב בזה והחלט כך, אלא שהוא מוחלט בעצם מצד עצם נפשו" (ראה בכל זה בהמשך תשרי תש"ג).

עיצומו של יום הכפורים היא (לא באופן של פעולה, אלא) שביום זה מתגלה ההתקשרות של עצם הנשמה עם העצמות (שלמעלה מבעל הרצון), שבדרגה זו אין פגם מלכתחילה י¹.

סיכום: החילוק ביניהם: מצד הגילוי של התשובה עצמה – החטאים גורמים פירוד, אולם רק בחיצוניות (על-דרך הכפרה מבעל-הרצון). מצד הגילוי של סיבת התשובה – מלכתחילה לא נעשה פירוד (על-דרך הכפרה שעל-ידי התקשרות עצם-הנשמה בעצמות).

ועל-פי זה יש להוסיף ביאור²⁷ בזה שעיצומו של יום הכיפורים מכפר (דוקא) לשבים²⁸ (שהרי בדרגה של "עיצומו של יום" אין פגם מלכתחילה, ואם כן, מדוע תלייה הכפרה בתשובה), כי בכדי שתהיה המשכת הענין דעיצומו של יום, גילוי ההתקשרות העצמית דעצם הנשמה עם העצמות, צריכה להיות איזו עשייה דהאדם [ועל דרך גילוי עצם הנשמה בראש השנה, שהיא על ידי העבודה דתמליכוני עליכם²⁹ הבאה מעצם הנשמה], וכיון שהסיבה המביאה לעשות תשובה היא התקשרות העצמית, לכן, על ידי התשובה היא המשכת הענין דעיצומו של יום י¹⁰.

27) נוסף על הביאור שבהמאמר ד"ה וכל אדם הערה 58.

28) רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג. וראה ד"ה הנ"ל

29) ר"ה טז, א. שם לז, ב. וראה בארוכה ד"ה יבחר לנו גו' שנה זו (תשכ"ג) ס"ו (לעיל ע' ה).

יד כפרה על ידי ההמשכה מבעל הרצון ו"עיצומו של יום מכפר בדרגת "בעל הרצון", הקשר בין הקב"ה וישראל עניינו הוא המשכת הרצון שלמעלה ליהודי, ותורה ומצוות הם הצינור הכלי שעל ידו "עוברת" המשכת הרצון (בשונה מדרגת "במי נמלך", שם העניין הוא במצוות עצמן ולא הרצון בישראל). ממילא, כשיהודי חוטא ועובר על רצון ה', אכן נחסר לו איזה המשכת הרצון, ולכן החטא "תופס" ונעשה כאן פגם. אלא שמאידך, יש כאן אפשרות לתקן, כי הכוונה האמיתית של "בעל הרצון" היא שהוא רוצה ביהודי, ותורה ומצוות הם כביכול "רק" כלי להמשכת הרצון. לכן, למרות שחטא, כשיהודי מתעורר בתשובה לרצות בקב"ה הוא "יוצר"

חדש שלא היה בהכוונה דבמי נמלך, הוא לפי ששורש הנשמות הוא בעצמות אור אין-סוף, שהוא למעלה גם משרשם בהענין דבמי נמלך. ויש לומר, דזה שעל-ידי התשובה משתנה האדם ממצויאיתו ונעשה מציאות חדשה לגמרי, חידוש אמיתי שאינו המשך ממצבו הקודם¹, הכח לזה הוא, לפי שעל-ידי התשובה הוא המשכת עצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בעצמות אור אין-סוף²³, ולגבי עצם הנשמה, אין נפקא-מינא מצבו של האדם שהיה לפני התשובה י^א.

סיכום: החידוש שבתשובה הוא גם למעלה. שכן החטא הוא היפך הכוונה דבריאת-העולם, ועל-ידי התשובה נמשך אור-חדש שלא היה בכוונת הבריאה. והכח לשני החידושים הללו (הן באדם, והן למעלה) הוא לפי ששרש הנשמה בעצמות.

ועל-פי זה יש להוסיף ביאור בזה שעל-ידי העבודה דבסוכות תשבו (גילוי התשובה דיום הכפורים) נעשה שינוי באורות המקיפים שנעשים אורות מתיישבים, כי הענין דהמשכת עצם הנשמה שעל-ידי התשובה מתגלה

23) אבל מצד שורש הנשמה בהענין דבמי נמלך, אי אפשר להיות שינוי זה כדלהלן ס"ה.

את הקשר עם הקב"ה. לכן, עניין התשובה הוא "אור חדש שלא היה בכוונת הבריאה", משום שהוא נובע ממקום גבוה יותר שבו הקשר עם אלוקות לא תלוי בקיום מצוות.

י "חידוש אמיתי שאינו המשך ממצבו הקודם" בפנים מבואר שיש כוח מיוחד לעשות "תשובה כפשוטה", והוא מזה שהנשמה מושרשת בעצמות. כלומר: התשובה כפשוטה היא "חידוש אמיתי שאינו המשך ממצבו הקודם" לגמרי, ועל עניין כזה באמת צריך כוח מיוחד, כי לולא כוח כזה אין שום אפשרות שמדבר אחד יעשה דבר אחר ומנותק לגמרי.

יא "לגבי עצם הנשמה, אין נפקא מינה מצבו של האדם לפני התשובה" התשובה היא "חידוש אמיתי שאינו המשך מצבו הקודם" והיא בשום אופן לא מתאימה

"לציור" שבו נמצא האדם לפני התשובה. הכוח "להצליח" להתהפך כך מקצה לקצה, שאור הנשמה "יתפס" באדם ש"עושה עבירות במזיד" והוא יעשה "בעל תשובה", הוא רק מעצם הנשמה: אם מדובר על קשר לאלוקות שיש לו ציור וגדר מסוים, רצון לאלוקות למשל, אז באמת לא ייתכן שאדם ישתנה ויהפוך למציאות חדשה, כי ה"ציור" הנוכחי שלו סותר ומנגד לאותה דרגה. אולם, כשמדובר על עצם הנשמה, היא לא מוגדרת בציור מסוים, ולכן כל "ציור" שהוא לא יסתור לקשר הבלתי מוגדר עם אלוקות.

עניין זה בא בהמשך למבואר קודם: מצד העצמות גם המקיף יכול לבוא בהתיישבות, מפני שהוא לא מוגדר בשום גדר. הוא הדבר גם ביחס לעצם הנשמה, היא לא מוגדרת בציור מסוים ולכן היא יכולה להאיר גם ב"עושה עבירות במזיד".

בזה שהאדם משתנה ממציאיותו²⁴, ולכן, הגילוי דהמשכת העצמות שעל-ידי בסוכות תשבו (גילוי התשובה דיום הכפורים) הוא בענין השינוי, שאורות המקיפים משתנים להיות אורות מתיישרים.

סיכום: כשם שגילוי עצם הנשמה בתשובה דיום-הכיפורים הוא בכך שהאדם משתנה ממציאיותו, כך הגילוי דהמשכת העצמות בסוכות (גילוי התשובה דיום-הכפורים) הוא בכך שאורות המקיפים משתנים להיות אורות מתיישרים.

(ה) ויש לומר, שהגילוי דעצם הנשמה שמושרשת בעצמות אור אין-סוף (שלמעלה משורש הנשמות בהענין דבמי נמלך) שעל-ידי תשובה, הוא בשני ענינים. בהתשובה עצמה ובהסיבה שמביאה לתשובה. והענין הוא, דזה שהאדם עושה תשובה לאחר שחטא הוא מצד שרש הנשמה בעצמות אור אין-סוף שלמעלה מהענין דבמי נמלך. שמצד שורש הנשמות בהענין דבמי נמלך בנשמותיהן של צדיקים, על-ידי שחטא ופגם (היפך הכוונה דבמי נמלך), הוא נפרד משרשו, וזה שלאחרי שחטא הוא עושה תשובה ומשנה את מציאיותו, הוא מצד גילוי שורש הנשמה בעצמות אור אין-סוף, שלמעלה מהענין דבמי נמלך. ועוד ענין בזה, דהסיבה שמביאה אותו לחזור בתשובה היא לפי שנקודת היהדות שבו היא תמיד בשלימות (וכאשר מתעוררת נקודת היהדות שבו, אינו רוצה בשום אופן להיות נפרד ועושה תשובה), וזה שנקודת היהדות שבו היא תמיד בשלימות, דגם בשעת החטא הנשמה היא באמנה אתו יתברך²⁵, הוא לפי שההתקשרות דהנשמה באלקות היא התקשרות עצמית, שלמעלה מההתקשרות שעל-ידי תורה ומצוות (הענין דבמי נמלך)³.

סיכום: גילוי עצם הנשמה על-ידי התשובה הוא בשניים: א. בתשובה עצמה – על-ידי החטא האדם נפרד משרשו, והיכולת לשנות מציאיותו על-ידי התשובה היא מצד גילוי

(24) להעיר, שהשינוי שנעשה בהאדם על-ידי התשובה הוא לא רק בהכחות הפנימיים אלא גם בענין הקבלת עול, דקבלת עול היא מצד עצם הנשמה שלמעלה מכחות הגלויים. ועל-פי זה יובן,

שעל-ידי התשובה דיום הכפורים נעשה (בחג הסוכות) שינוי בהמקופים, שנעשים אורות מתיישרים. (25) תניא ספכ"ד.

יב "הסיבה שמביאה אותו לחזור בתשובה" ענין של חרטה ותיקון, ומצד מדרגה זו כלל ההתקשרות העצמית היא רק "סיבה לתשובה" ולא התשובה עצמה, כי תשובה הוא הבאים.

עצם הנשמה. ב. בסיבת התשובה – נקודת היהדות המעוררת לתשובה היא תמיד בשלימות, כיון שההתקשרות באלקות היא התקשרות עצמית שאינה תלויה בדבר.

והחילוק דשני הענינים הוא, שהגילוי דעצם הנשמה בזה שגם לאחר החטאים הוא שב להויה, הוא שעל-ידי החטאים נעשה נפרד מאלקות (שלכן צריך לעשות תשובה עליהם), אלא שכיון ששורש הנשמה הוא בעצמות אור אין-סוף שלמעלה מהענין דבמי נמלך, הפירוד שעל-ידי החטאים הוא רק בחיצוניות, ולכן ביכלתו לעשות תשובה (על-ידי גילוי הפנימיות). והגילוי דעצם הנשמה בהסיבה שמביאה אותו לחזור בתשובה, הוא, שעל-ידי החטאים לא נעשה מלכתחילה גרעון חס-ושלום בההתקשרות העצמית דעצם הנשמה באלקות, וגם בשעת החטא היא באמנה אתו יתברך³. והוא על דרך שנתבאר לעיל (בהמאמר דיבור המתחיל וכל אדם לא יהי²⁶), דהכפרה שעל-ידי ההמשכה מעצמות אור אין-סוף בעל הרצון היא באופן שעל-ידי החטאים נעשה פגם, ועל-ידי ההמשכה מעצמות אור אין-סוף בעל הרצון שאינו מוכרח בהרצון, מתכפרים הפגמים. והכפרה שמצד

(26) ספ"ח ז (לעיל ע' עט ואילך).

יג התשובה עצמה והסיבה שמביאה לתשובה לפי המבואר בפנים, שורש הנשמה שלמעלה מ"במי נמלך" שייך ל"תשובה עצמה", ואילו "הסיבה שמביאה לתשובה" היא מצד עצם הנשמה. כלומר: בכל יהודי קיים תמיד רצון לאלקות (ראה במאמר להלן שדרגה זו מקבילה למדרגת "בעל הרצון" למעלה), ואפילו אם הוא חוטא, עדיין בעומק ליבו "רוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות" (רמב"ם הלכות גירושין, ספ"ג). אולם בכך לא די, ורק הקשר העצמי של עצם הנשמה באלקות, הוא הסיבה שמעוררת את האדם ומביאה אותו לעשות תשובה.

הביאור בזה: כל יהודי אכן "רוצה לעשות כל המצוות ולהתרחק מהעבירות", ורצון זה

הוא תמיד ובכל מצב, אבל זהו בפנימיות, ואילו חפצו ורצונו הגלוי של החוטא הוא בניגוד לרצונו הפנימי. לפיכך, אין בכוחה של דרגה זו לעוררו להתהפך ולעשות תשובה, שכן ה"ציוור" שלו סותר לחלוטין את הרצון שלו לאלקות.

לעומת זאת, מצד עצם הנשמה הרי "גם בשעת החטא הייתה באמנה איתו ית", ולא נעשה שום פירוד והתרחקות מאלקות, כי כל דבר שהאדם יעשה – לא יכול לסתור לקשר העצמי שלו עם אלוקות (בדומה לקשר בין אב לבנו, שגם אם הבן יבין, ירגיש ויעשה, הפוך מרצונו של האב – אין זה פוגע בעצם היותו בנו). לכן, גילוי עצם הנשמה הוא "הסיבה שמביאה אותו לתשובה", כי רק עצם הנשמה

נמצא תמיד בכל אחד ובכל מצב שהוא (ראה גם ס' הערכים א, ערך אהבה מסותרת ס"ב סק"ב, עמ' שסא).